

Mat og kulturelt mangfold

«Hvordan synliggjøres det kulturelle mangfoldet gjennom maten som serveres i en flerkulturell barnehage?»

Jesper Espnes Meisler

[kandidatnummer: 4001]

Bacheloroppgave

[BHBAC3920]

Trondheim, mai 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema	4
2.0 Teori	5
3.0 Metode	9
3.1 Dokumentanalyse	10
3.2 Intervju.....	10
4.0 Metodekritikk	13
4.1 Etske betraktninger	14
5.0 Funn og drøfting	16
5.1 Kulturelt mangfold.....	16
5.2 Synliggjøring i barnehagen	18
5.3 Mat og kultur	20
6.0 Avslutning	27
7.0 Litteraturliste	29
Vedlegg	31

1.0 Innledning

Mat er et kulturelt begrep som «handler om langt mer enn ernæring» (Eriksen & Sajjad, 2015, s.244). Selv har jeg vært så heldig å vokse opp i en over gjennomsnittlig matinteressert familie. Fra tidlig alder kan jeg huske spenningen og det morsomme med å være med på å lage mat sammen med mine foreldre og øvrig familie. En god blanding av tradisjonsmat og eksperimentering med mat fra andre deler av verden har vært med på å utvikle den interessen jeg har for mat og matlaging i dag. Gjennom reiser, deriblant to utvekslingsopphold i USA og Tanzania, har jeg utviklet interesse og kunnskap for mat.

Jeg ser på mat som noe mye mer utover noe man trenger for å overleve. Jeg ser på det som et eget språk, en kulturarv, identitetsfølelse og stolthet hos ulike mennesker. Det er derfor viktig både for å overleve, men også for kulturelt mangfold og identitetsfølelse hos mennesker. Jeg har gjennom erfaringer lært at mat kan si mye om mennesker fra ulike steder i verden. Matopplevelser er noe som jeg finner spennende å kunne erfare i ulike land og kulturer. Gjennom varierte opplevelser prøver jeg hele tiden å utvide min kompetanse og forståelse om dette. På grunn av dette, ble det viktig for meg å velge et tema for bacheloroppgaven som omhandlet mat og kultur.

I Rammeplanen heter det at «barnehagen skal legge til rette for at alle barn kan oppleve matglede og matkultur» (Kunnskapsdepartementet, 2017). I barnehagen skal man arbeide med å fremme og synliggjøre kulturelt mangfold, noe matkultur også vil gå under. Men er dette noe barnehagene har et bevisst forhold til? Marianne Lien hevder at i dag er kunnskapen om mat som ernæring mye større enn kunnskapen om mat som sosiokulturelt fenomen (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 244). Dette sier noe om at man også i barnehagen kan ha en vei å gå i forhold til å se på mat som noe mer enn det ernæringsmessige. Ved manglende bevissthet rundt at mat kan være så mye mer, kan det tenkes at i barnehagen kan det muligens være lite fokus på mat fra ulike deler av verden. Dette understreker også Pande ved å hevde at: «Maten som serveres i barnehagen kan kategoriseres som rimelig norske, noe som kan sies å være et paradoks sett i lys av barnehagens mål om å fremme kulturelt mangfold» (Pande, 2015, s. 4).

Jeg vil videre i oppgaven vise til ulike syn og forståelser av hva mat og kulturelt mangfold er, og vise til at mat er en viktig del av kultur som hele tiden er i endring. Med utgangspunkt i undersøkelser i en barnehage vil jeg se nærmere på hvordan de jobber med mat og matkultur, for så å drøfte deres praksis og begrunnelser for denne, i lys av aktuell teori.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Min interesse for mat har gjenspeilet seg i flere av de deltidsjobbene jeg har hatt som kokk og kjøkkenassistent. Jeg finner det utrolig spennende og lærerikt å eksperimentere og lære om hvordan ulike smaker settes sammen og hvilket opphav de ulike ingrediensene og matrettene har. Gjennom reiser og utenlandsopphold både på videregående og nå på DMMH har jeg sett hvilken betydning mat har for mennesker i ulike kulturer. Hvorfor spiser vi det vi spiser? Hvordan spiser vi det? Mat er noe universelt som alle mennesker er avhengige av for å leve, men er også av betydning for hvordan man lever. Uavhengig av hvor ulik en gruppe mennesker er har de alle til felles at de spiser, noe jeg finner interessant.

Gjennom utdanningen har jeg fått styrket og bekreftet mine verdier og oppfatninger som jeg hadde på forhånd, deriblant at kulturelt mangfold er noe som utvikler samfunnet i positiv forstand. Det er en realitet at verden, og Norge, i dag preges av et stort kulturelt mangfold som følge av økt globalisering. På grunn av dette vil det å møte andre mennesker med respekt, toleranse og åpenhet være essensielt for å kunne være i samspill med andre mennesker i dagens samfunn.

Mange barnehager jobber aktivt og godt med synliggjøring av kulturelt mangfold. Andre lar barn være med i prosesser som omhandler mat, matproduksjon, natur og matlaging. I og med at mat er en stor del av en kultur ville jeg undersøke i en barnehage hvor jeg på forhånd visste at de har fokus på det flerkulturelle og mat. Jeg ønsket derfor å se om de to kobles sammen, fordi jeg er av den oppfatning om at dette kan ha en naturlig sammenheng både i barnehagen og på andre arenaer.

I Rammeplanen 2017 står det at man skal arbeide med både mat og fremme kulturelt mangfold. Det er likevel ikke tydelig beskrevet at disse skal knyttes opp mot hverandre. Det heter at det skal legges til rette for kulturmøter, noe mat kan være en av flere gode måter å jobbe med dette på. I regjeringens handlingsplan for bedre kosthold står det at mat og måltider knytter menneskelige bånd, og kan føre til økt kunnskap og forståelse om andres kultur, tradisjoner og språk, i tillegg til sin egen. Slik kan måltid føre til økt respekt og toleranse for mangfoldet og ulikheter (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Med dette som bakgrunn ønsket jeg å undersøke sammenhengen og hvordan det jobbes med dette i en norsk barnehage. Jeg konstruerte derfor problemstillingen:

Hvordan synliggjøres det kulturelle mangfoldet gjennom maten som serveres i en flerkulturell barnehage?

2.0 Teori

I Rammeplanen, under fagområdet kropp, bevegelse, mat og helse heter det at «Barnehagen skal legge til rette for at alle barn kan oppleve bevegelsesglede, matglede og matkultur, mentalt og sosialt velvære og fysisk og psykisk helse» (Kunnskapsdepartementet, 2017)

Om mangfold og gjensidig respekt i Rammeplanen står det at «barnehagen skal legge til rette for kulturmøter ... barnehagen skal by på varierte impulser, opplevelser, og erfaringer og omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver» (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Barnehagen skal derfor arbeide med en form for kulturell tilnærming til mat, og kan derfor knyttes opp mot synliggjøring av det kulturelle mangfoldet.

Det bør legges til rette for at de voksne skal kunne delta aktivt i måltidet sammen med barna i barnehagen. Dette er viktig av flere årsaker. Måltidet skal gjøre at barna blir tilført energi og næring, i tillegg til å ha stor betydning som sosial og kulturell arena i hverdagen. Som sosial arena er måltidet viktig for møter mellom barn, og mellom barn og voksne. Rundt bordet kan det snakkes om mat og kosthold i en naturlig sammenheng. Det kan bidra til utvikling av kompetansen til barna om mat i et større perspektiv, for eksempel navn på matvarer, dens opprinnelse og anvendelse og lokale og andre i andre kulturer sine mattradisjoner (Sosial- og helsedirektoratet, 2017).

I regjeringens nasjonale handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) heter det at «matvaner og mattradisjoner er en viktig del av kultur og identitet, og måltidene kan utgjøre en sosial og en kulturell møteplass». Mattradisjoner kan ofte knyttes til begivenheter i året og livet. Mat og måltider knytter menneskelige bånd, og kan føre til økt kunnskap og forståelse om andres kultur, tradisjoner og språk, i tillegg til sin egen. «På den måten kan måltidet bidra til økt forståelse, toleranse og respekt for ulikhet og mangfold» (Helse og omsorgsdepartementet, 2017).

Samtaler med barn om hvor maten har opprinnelse fra, hvilke mattradisjoner som finnes andre steder og navn på ingredienser/retter vil i stor grad kunne være med på å gi barna erfaringer og erkjennelser om sammenhengen mellom mat og kultur.

Antropologen Edward Taylor definerer kultur som en kompleks helhet bestående av de kunnskaper, kunst, moral, jus, trosformer, skikker, og øvrige vaner mennesker tilegner seg

som et medlem av et samfunn. Med denne definisjonen kan man på generelt grunnlag si at kultur er det som er lært, mens alt som er medfødt er naturlig (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 35).

«Begrepet mangfold omfatter mer enn bare det etniske mangfoldet. Begrepet mangfold kan også si noe om blant annet kjønn, alder, funksjonsnivå» (Pande, 2015, s. 8).

Mennesker er ikke i utgangspunktet så forskjellige, men det en lærer har stor betydning for hvordan vi utvikler oss som individer. Kulturelt mangfold handler ikke bare om mennesker fra forskjellige land med forskjellige språk og religioner, det kan også være innad i et land hvor mennesker har ulike kunnskaper, skikker, moral og mening om hva som er rett og galt.

Barnehager med barn med minoritetsbakgrunn omtales ofte som flerkulturelle barnehager. Utgangspunktet for denne omtalen er at det er en stor andel barn med minoritetsbakgrunn. Dermed brukes betegnelsen med barnas og foreldres egenskaper som bakgrunn, og ikke den enkelte barnehage sin pedagogiske teori og praksis med utgangspunkt i flerkulturelle perspektiver. Det må være et mål at barnehager skal endres fra å være en barnehage med minoriteter, til å bli en barnehage med flerkulturell teori og praksis (Gjervan, 2006).

For å kunne hevde at en barnehage arbeider godt, eller mindre godt, med kulturelt mangfold og det flerkulturelle, er det essensielt og se på teori og praksis i den aktuelle barnehagen, fremfor hva eller hvem som er representert i barne- og personalgruppen.

«Den franske tenkeren og forfatteren Roland Barthes (1979) sier at mat er et kommunikasjonssystem ... Maten uttrykker blant annet identitet, samhörighet, vennskap, kjærlighet, ydmykhet, ærbødighet, misnøye og avstand. Forskjellige retter kan uttrykke ulik mening». (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 248).

Roland Barthes (1979) og Sten Andersson (1983) har sammenlignet språk og matkultur, der mat bygges opp etter lignende system som et språk. Hvis ikke regler for matrettene følges, kan de fort bli meningsløse ... Mat har mange kombinasjonsmuligheter, og derfor har den også rike og nyanserte uttryksmuligheter» (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 249)

Hvordan vi uttrykker oss som mennesker har mye å si for identitet og hvem vi er, slik kan mat ha innvirkning for menneskers selvfølelse.

Mat er mer enn biologiske forutsetninger for å eksistere, det handler om langt mer enn ernæring. Derfor er det viktig å skille mellom ernæring og mat. Mat er et kulturelt begrep,

mens ernæring handler om hva kroppen trenger av næringsstoffer for å opprettholde liv (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 244).

Eriksen og Sajjad hevder at menneskers naturlige behov for mat gjøres om til kulturelle behov innad i ulike kulturer. De hevder at kultur er en viktig faktor for hva vi spiser, hvordan vi spiser, og når vi spiser (Pande, 2015, s. 11).

«Maten som serveres i barnehagen kan kategoriseres som rimelig norske, noe som kan sies å være et paradoks sett i lys av barnehagen mål om å fremme kulturelt mangfold» (Pande, 2015, s. 4).

Jeg ønsker å se om dette stemmer i den barnehagen hvor jeg har gjennomført mine undersøkelser.

«Måltider og mattradisjon har ofte en sentral plass i det sosiale fellesskapet ved markering av høytider og andre begivenheter ... Med økt mobilitet og internasjonalisering er det også aktuelt å samles rundt måltider med retter fra andre land» (Moen, 2012, s. 124).

Larsen & Slåtten skriver at forskjellige kulturer bør få en naturlig plass i det daglige i barnehagen. Det skal ikke kun være eksotiske innslag ved enkelte anledninger. Kulturvariasjoner bør synliggjøres i en barnehage hvor mange kulturer er representert (Larsen & Slåtten, 2011 s. 124).

Det norske kjøkkenet i dag, vil mange hevde ikke hadde vært det samme uten påvirkning av innvandringen skriver Gjervan, Andersen & Bleka. (2014, s. 155).

Norge i dag har blitt til en stor smeltedigel når det kommer til matretter og ingredienser, dermed kan man synliggjøre mangfold innen matkulturer gjennom hva som serveres barnehagen.

Eriksen & Sajjad hevder at våre matvaner er ikke kun i individet, men også i samfunnet man er en del av. Nye begreper og fenomener innføres som tradisjon gjennom endring og tilpasning. Det som var en vanlig norsk middagsrett for noen tiår siden, har endret seg mye frem til i dag. Pizza er ikke lenger italiensk eller eksil-italiensk som Eriksen & Sajjad kaller det. Den har heller blitt en viktig og meningsbærende rett på lik linje med taco (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 250).

Begrepet mangfold handler om forskjellighet, ulikhet og noe som er vekslende eller uensartet (Gjervan, Andersen og Bleka, 2014, s. 26). De hevder at når man knytter det opp mot kultur som i kulturelt mangfold, vil de som bruker begrepet flerkulturell forstå hva det snakkes om. De velger å bruke mangfold fremfor flerkulturell da de mener det rommer mer enn bare det flerkulturelle. «Det eksisterer et mangfold av familier og familieliv utenfor barnehagen som alle må få komme til uttrykk og ha sin verdi innenfor barnehageporten» (Gjervan, Andersen, og Bleka, 2014, s. 27).

Kulturelt mangfold strekker seg bredere enn bare det flerkulturelle. I Norge er det et bredt spekter av kultur avhengig av hvor i landet man er vokst opp, hvilken familiemedlemmer og venner som har påvirkende kraft og hvilke verdier og egenskaper man anser som viktige. I tillegg har man et stort mangfold i familiekonstellasjoner, eksempelvis aleneforeldre, steforeldre, fosterforeldre, likekjønnede partnere med mere.

3.0 Metode

Gjennom bekjente visste jeg på forhånd at denne barnehagens beliggenhet var på et sted med stor arbeidsinnvandring, noe som representeres i mangfoldet av språk og nasjonaliteter i barnegruppen. De jobber også med mat gjennom blant annet fiske og saueslakting, da dette er viktige næringer i nærområdet. Det er en kystbarnehage og de ønsker at dette også skal gjenspeiles i barnehagens hverdag. Kjennskapen min til dette gjorde at jeg valgte og samle inn data i denne barnehagen. Kulturelt mangfold og mat er noe som allerede har en plass i hverdagen, etter hva jeg hadde blitt fortalt, slik at jeg kunne undersøke sammenhengen mellom disse. Jeg vil understreke at jeg ikke hadde noen kjennskap til informantene på forhånd, annet enn navn og stillingsnivå hos noen av informantene.

Metodene som er anvendt vil kunne kategoriseres som kvalitative. Dette fordi undersøkelsen retter seg mot hverdagshandlinger i sin naturlige kontekst (Bergsland & Jæger, 2016, s. 67), i form av å intervjuer barnehageansatte og analysere barnehagens dokumenter. Kvalitative metoder stiller krav til fleksibilitet og åpenhet (Thagaard, 2015, s. 12), noe jeg i stor grad har blitt møtt med i barnehagen. Hermeneutikken, som betyr fortolkningslære, (Sagberg, 2016, s. 43) har vært viktig i form av at forståelse og tolkning har ført til ny forståelse og ny tolkning gjennom hele prosessen. Det har gjort at jeg flere ganger har gått tilbake til min forforståelse av temaet, for så å ha evnet å utvide denne med ny kunnskap underveis i prosessen.

Opprinnelig planla jeg å gjennomføre noen observasjoner for å se hvordan barna medvirker i matlagingsprosesser, i tillegg til å se hvordan samspillet er og hvilke samtaler som oppstår under slike aktiviteter. Gjennom kommunikasjon med barnehagen, la de det frem som at det kunne bli utfordrende med tanke på tid og andre prosjekter de hadde i denne perioden, virket det som at de helst ville la meg gjennomføre kun intervjuer. Etter å ha tenkt gjennom dette valgte jeg å utelate observasjoner, noe som begrunnes med at det ikke nødvendigvis vil gi et godt nok bilde på hvordan dette arbeides med. Hva som serveres, hvordan det serveres, og hvordan man snakker rundt maten og måltidet vil ikke nødvendigvis variere i stor grad fra uke til uke eller måned til måned, da man trenger noen faste rutiner i en barnehage. Dersom jeg skulle ha observert to til tre ganger over en eller to uker, ville ikke det nødvendigvis gi et riktig bilde av barnehagens praksis. I ettertid ville jeg dermed ha sittet igjen med for lite grunnlag til å kunne si noe om hva denne barnehagen gjør, eventuelt ikke gjør.

Med fare for å konkludere med at denne barnehagen ikke har særlig variasjon eller mangfold i mat, med noen få observasjoner som grunnlag, valgte jeg derfor å innhente data gjennom bruk av tre intervjuer og dokumentanalyse av barnehagens eget hefte om flerkulturell pedagogikk, sist oppdatert i juli 2015, og barnehagens årsplan for 2017- 2018.

3.1 Dokumentanalyse

Grønmo (2004) skriver at dokumentanalyse omtales gjerne som en type kvalitativ innholdsanalyse der forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det eller de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2016, s. 99). Man kan tilegne seg informasjon om et saksforhold gjennom dokumenter som er skrevet på et spesielt sted og tidspunkt, med spesifikke lesere som mål. Det sier noe om forfatterne og hvilke meninger, virkelighetsforståelse og fakta de ønsker å presentere (ibid.).

Årsplan og hefte om flerkulturell pedagogikk vil kunne deles inn i det som kalles skriftlige dokumenter da de er nedskrevet, i tillegg til visuelle da begge inneholder bilder som synliggjør deler av barnehagens inne- og uteområde. Jeg har derfor tatt utgangspunkt i flere utsagn og formuleringer i årsplanen og heftet, som videre vil bli reflektert og diskutert opp mot relevant teori og funn fra intervjuene.

3.2 Intervju

Jeg har benyttet meg av tre kvalitative forskningsintervju for innsamling av data. Kvale og Brinkmann (2009) sier at det kjennetegnes ved at det er en samtale med et formål og en struktur som egner seg til å studere holdninger, meninger og erfaringer (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 145). Intervju egner seg godt for å få innsikt i informantenes erfaringer, tanker og følelser. Det de forteller om gjenspeiler hendelser i deres liv, og bærer preg av den forståelsen de har av disse opplevelsene (Thagaard, 2015, s. 95).

Intervjuene vil kunne kategoriseres som semistrukturerte, da jeg i samråd med veiledere hadde utarbeidet en intervjuguide på forhånd. Intervjuguidemodellen jeg benyttet meg av er det Thagaard kaller «tre- med- grener- modellen». Dette da jeg som forsker på forhånd var klar over hvilke temaer jeg ønsket å belyse i intervjuene, samtidig som hvert av temaene ble utdypet med oppfølgingsspørsmål (Thagaard, 2015, s. 103).

Løkken og Søbstad sier at det i ett og samme intervju kan veksle mellom det som på forhånd er strukturert og «det som oppstår underveis» (Løkken & Søbstad, 2013, s. 106).

Intervjuguiden ble fulgt til en viss grad, men ulike ting oppstod underveis og noen av spørsmålene ble vinklet ulikt i henhold til hvilke informanter som ble spurt, og hvilke tema de hadde blitt berørt tidligere i intervjuet. Jeg ønsket at settingen skulle føles trygg for informantene ved at deler av intervjuet ikke skulle være fastsatt og planlagt på forhånd. I noen tilfeller ble det stilt oppfølgingsspørsmål som oppstod spontant. Dette beskriver Quinn Patton som en uformell samtale. Det bør understrekes at dette krever store samtaleferdigheter av den som intervjuer (Løkken & Søbstad, 2013, s. 108), slik at jeg var bevisst på at det kun skulle være deler av intervjuene, og ikke gjennomgående i hele intervjuet.

For å finne informanter har jeg foretatt et strategisk utvalg ved å velge personer som har egenskaper og kvalifikasjoner som er nyttige for å besvare problemstillingen (Thagaard, 2015, s. 60). Jeg har gjennomført tre intervjuer med fem informanter, hvor to av intervjuene var med to informanter samtidig. Informantene var barnehagens to styrere og to pedagogiske ledere. Den ene pedagogiske lederen har vært med siden barnehagens oppstart, og den andre ble nyutdannet og ansatt sommeren 2017. Den siste informanten var barnehagens kjøkkenansvarlige som også ble ansatt sommeren 2017. Hun har ikke arbeidet i barnehage eller med barn tidligere, men har en bachelorgrad i ernæring, slik at hennes perspektiver kommer utelukkende fra kjøkkenet, det samme gjør observasjonene hennes, da hun ikke arbeider inne på avdeling.

I barnehagen hvor informantene jobber er det cirka 20 ansatte, med ansvar for 65 barn totalt. Av barna er 17% minoritetsspråklige og omtrent 8% har en forelder med et annet morsmål enn norsk. Barnehagens mål eller grunnsteiner er å jobbe med barnas selvfølelse, slik at de skal bli stolte av den de er og sin bakgrunn. De ønsker å være en flerkulturell barnehage som skal være åpne for alle og møte hver enkelt familie og barn der de er. Ved oppstart av barnehagen var andelen flerspråklige barn mye høyere enn hva den er i dag.

Jeg ønsket finne ut av hva de ansatte i barnehagen tenker om kulturelt mangfold, og hvordan de jobber med dette, i tillegg til deres syn på mat, hvordan det arbeides med mat og hvordan de tenker om sammenhengen mellom mat, kultur og identitet. Hvordan praktiserer og synliggjør barnehagen kulturelt mangfold og ulike matkulturer i barnehagen?

Jeg valgte å intervju to av barnehagens pedagogiske ledere sammen. Dette var etter forslag fra en av styrerne, da hun mente dette vil gi meg ulike svar og bedre materiale å jobbe med. De to styrerne ble også intervjuet sammen, i tillegg til et individuelt intervju med barnehagens kjøkkenansvarlig. Jeg gjorde dette for å få en bedre oversikt over barnehagens arbeid som helhet, i stedet for å kun intervju en styrer, eller en pedagogisk leder. Det må understrekes at flere av spørsmålene i intervjuguiden legger opp til informantens subjektive mening (**se vedlegg 1**). Dette gjør at en eller flere informanter kan ha meninger, forståelser og oppfatninger som det ikke nødvendigvis er bred enighet om i personalgruppen.

I etterkant transkriberte jeg alle intervjuene for å sikre at informasjon ikke ville gå tapt. I etterkant har jeg satt meg inn i den informasjonen som kom frem i intervjuene og sett på dette i sammenheng med det som står nedskrevet i barnehagens årsplan og heftet om flerkulturell pedagogikk. Etter å ha gjort dette har jeg sett mer inngående på denne informasjonen opp mot teori for å kunne danne et mest mulig nyansert bilde av denne barnehagens praksis og de begrunnelsene som ligger til grunne for denne.

4.0 Metodekritikk

Idet man utelukker observasjon i et forskningsprosjekt hvor man skal undersøke deler av barnehagens praksis, velger man også å utelukke muligheten for sammenligning mellom informantenes uttalelser og den eksisterende praksisen. Dette gjør at jeg ikke har et godt grunnlag til å kunne uttale meg om barnehagens faktiske praksis, da dette ikke er noe jeg har observert, men blitt fortalt i intervjusituasjoner. I tillegg til intervjuene vil den informasjonen jeg har fått gjennom å lese årsplan og hefte om flerkulturell pedagogikk være viktig, selv om det ikke nødvendigvis gir et bilde av den faktiske praksisen i barnehagen, men i større grad et ønske om hvordan de ønsker at barnehagen skal arbeide.

I intervjuet med de to pedagogiske lederne ble det til at hun med mest erfaring svarte i mye større grad enn den nyutdannede. Sett i ettertid, kunne det ha vært mer hensiktsmessig og hatt intervjuene individuelt slik at det hadde blitt jevnere fordelt i forhold til de svarene og informasjonen de kom med. Likevel ble det interessant å ha disse to sammen, da de kom frem til en felles forståelse av at barnehagen kanskje ikke hadde vært like god på å klare å etablere sine grunnsteiner og pedagogiske plattform hos personalmedlemmer som ikke har vært med siden oppstart.

I intervjuene la jeg ved noen tilfeller frem egne betraktninger og forståelser, for eksempel vedrørende hva mat er, om det kun har med ernæring å gjøre eller om det også kan forstås som et språk og kommunikasjon. Dette kan ha påvirket noen av informantenes svar. Likevel mener jeg det ved noen tilfeller var nødvendig, da de enten ikke helt forstod hva jeg spurte etter, eller at de ikke hadde noen betraktninger rundt dette på forhånd. For å drive samtalen og intervjuet videre ble det en viktig forutsetning at jeg kom med noen av mine tanker og forståelser.

Med den tiden jeg og barnehagen hadde til rådighet tatt i betraktning, mener jeg summen av de funnene som kom frem i de to valgte metodene er godt egnet til å besvare problemstillingen

4.1 Etiske betraktninger

Thagaard skriver at et kvalitativt forskningsprosjekt har de samme etiske retningslinjene innenfor forskersamfunnet som det andre prosjekter har (2015, s. 24).

Gjennom utarbeiding av intervjuguide, gjennomføring av intervju, transkribering og i skriveprosessen, har jeg hatt fokus på å fremstille mine informanter på en respektabel måte. Rettferdig behandling av data er også noe jeg har vært bevisst på gjennom hele prosessen. Hvordan resultatene presenteres må vurderes med henblikk på deltakerne. For at det skal være etisk ansvarlig må forskeren få frem bredde og nyanser i materialet. Det er viktig, med hensyn til informantene, at de tekstene som presenteres i oppgaven bidrar til å få frem sentrale tendenser i materialet, slik at deltagerne opplever det som relevant (Thagaard, 2015, s. 230). Jeg har derfor hatt fokus på å presentere materialet så nyansert og bredt som mulig, for å behandle mine informanter og data på en rettferdig måte.

Jeg har fokusert på det forskningsetiske og behandling av informanter med utgangspunkt i tre begreper som beskrives av blant annet Kvale & Brinkmann (2009). Disse tre er: informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser av deltagelse i forskningsprosjektet (I Thagaard, 2015, s. 26).

Informert samtykke

Alle informantene ble informert på forhånd av intervjuet om hva undersøkelsen omhandlet, og at de når som helst kunne trekke seg uten å oppgi grunn for dette. Dette ble formidlet gjennom et tilsendt samtykkeskjema (**se vedlegg 2**) som informantene signerte før gjennomføring av intervju. Dette baseres på respekten for individets råderett over eget liv, og at hver enkelt informant har kontroll over opplysninger om seg selv som deles med andre (Thagaard, 2015, s. 26).

Konfidensialitet

I samtykkeskjemaet ble det understreket at alle involverte vil bli anonymiserte, det samme vil barnehagen, og at all informasjon vil bli behandlet fortrolig. De involverte ble også informert at det ville bli benyttet båndopptaker under intervjuet, som senere vil bli transkribert og slettet. Grunnen for dette er at «de som gjøres til gjenstand for forskning, har krav på at all informasjon de gir, blir behandlet konfidensielt» (Thagaard, 2015, s. 28).

Konsekvenser av deltagelse i forskningsprosjektet

«Forskeren har et ansvar for å unngå at de som utforskes utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger» (Thagaard, 2015, s. 30).

Der barnehagen på enkelte områder kan oppleves å ha et forbedringspotensial, har det vært viktig å belyse aktuelle utfordringer, slik at forskningsprosjektet skal kunne ha gode konsekvenser, som beskrevet i etiske retningslinjer for forskning ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning DMMH 2018, i form av å kunne føre til økt bevisstgjøring blant personalet i barnehagen, gjennom å belyse dette. Thagaard skriver at informanter kan oppleve intervjuet som en mulighet til å reflektere rundt de aktuelle temaene som tas opp (2015, s. 30). Det har vært min tilnærming for bruk av intervju og i skriveprosessen. Jeg ønsket at informantene selv skal ha mulighet til å reflektere over sin egen og barnehagens praksis, slik at det kan føre til ny kunnskap, og eventuell endring over tid, dersom ønskelig, i den aktuelle barnehagen.

Nielsen (1996) skriver at «når forskeren tenker dette kan jeg bruke, er det samtidig viktig å stille spørsmålet om hun eller han *bør* bruke denne informasjonen» (Thagaard, 2015, s. 31). Dette har jeg vært bevisst på gjennom hele prosessen, da jeg ikke ønsker at noe av materialet jeg tar i bruk skal kunne skade informantenes eller barnehagens omdømme i ettertid.

5.0 Funn og drøfting

Jeg har valgt å plassere mine funn og drøftinger i samme kapittel, framfor å ha disse adskilt. Begrunnelsen for dette er at jeg ønsker å drøfte rett nedenfor funnene, slik at det står mer i sammenheng og tydeliggjøre hvilke funn som diskuteres. Funnene og drøftingene er delt inn i ulike avsnitt, slik at det skal være ryddig og oversiktlig.

Avsnittene med funn innledes med formuleringer som «i årsplanen står det», «i barnehagens årsplan», «ved spørsmål om», «i intervjuene kom det frem» eller «informantene fortalte at». Avsnittene med drøfting innledes med formuleringer som «Dette kan forstås som», «man kan forstå dette» eller «en måte å forstå dette på er», for å tydeliggjøre hva som er funn og drøfting. Ved noen tilfeller står det flere avsnitt med funn etter hverandre, hvor jeg i drøftingen knytter disse sammen. Dette fordi jeg i noen tilfeller anser det som mer hensiktsmessig å drøfte flere funn i sammenheng med hverandre, enn hver for seg.

Jeg har delt inn funnene inn i tre ulike temaer: kulturelt mangfold, synliggjøring i barnehagen og mat og kultur. Dette var de hovedtemaene som ble berørt i intervjuene, og hva informantene ble spurt om. Funnene har derfor blitt kategorisert basert på dette.

5.1 Kulturelt mangfold

Ved spørsmål om hva de legger i begrepet kulturelt mangfold hadde informantene ulike assosiasjoner. Styrerne og de pedagogiske lederne gikk innpå det med flerkulturell barnehage, at dette handler om barnehagens bevissthet, og ikke hvor mange flerspråklige barn som er representert. De nevner også at det ikke nødvendigvis handler om et skille mellom land og nasjonalitet, men at vi alle er ulike. Barnehagen jobber etter utsagnet: «vi er ikke like, men unike».

Under intervjuet med barnehagens kjøkkenassistent fortalte hun at man kan tenke på kulturelt mangfold som ulikheter og likheter innen mat, musikk, hvordan man er mot hverandre, og hvordan verden oppleves.

Dette kan forstås ved å ses i sammenheng med det Gjervan, Andersen og Bleka skriver. De hevder at de som bruker begrepet flerkulturell vil forstå hva som menes med kulturelt mangfold (2014, s. 27). Likevel velger Gjervan, Andersen og Bleka å bruke mangfold da de er av den oppfatning at det rommer mer enn bare det flerkulturelle (ibid.). Det handler om forskjellighet og ulikhet, både i en kultur, og mellom kulturer. Ved å se på alle som unike vil man kunne evne å se mangfold som mer enn ulike språk og nasjonaliteter. En kan forstå det som at barnehagen i stor grad gjør dette gjennom en slik bevisstgjøring rundt dette.

Styrene og de pedagogiske ledere trekker frem viktigheten av kulturelt mangfold i forbindelse med identitetsfølelse og å være stolt av den man er og sin bakgrunn. De nevner også hvorfor de synes at man skal starte med å synliggjøre kulturelt mangfold og gi barn kjennskap tidlig til ulikheter mennesker imellom, da de mener at dette kan være en bidragsyter for å forebygge fremmedfrykt.

Barnehagens kjøkkenansvarlige trekker frem økt globalisering og at kulturelt mangfold kan bidra til å åpne øynene våre. «Når man lærer andre kulturer å kjenne tror jeg at det kan gjøre at man også blir mer opptatt av sin egen kultur».

Dette viser at de pedagogiske lederne og styrene knytter begrepet opp mot arbeid i barnehagen og hvorfor det der er viktig å arbeide med dette.

Den kjøkkenansvarlige virker å se på det mer generelt og i et større bilde, utover barnehagen, noe som kan forstås ved at hun ikke har pedagogisk utdanning, eller erfaring fra arbeid i barnehage tidligere. Derfor kan det tenkes at hun ser på det i et større bilde, også utover barnehagen, da hun har mer erfaring fra andre arenaer.

Min oppfatning er at det er viktig å forstå og arbeide med kulturelt mangfold innad, men også utenfor barnehagen. Selv om andelen flerkulturelle i barnehagen vil variere, vil dagens samfunn bestå av et rikt og bredt mangfold. Dersom man mener at kjennskap til ulikheter mellom mennesker kan bidra til forebygging av fremmedfrykt, bør man uavhengig av hva som er representert i barnehagen, synliggjøre og snakke om forskjeller sammen med barna, og starte disse prosessene i tidlig alder.

5.2 Synliggjøring i barnehagen

I intervjuene kom det frem at barn og foreldre har noe medvirkning på hvilken mat som lages og serveres i barnehagen. Likevel ble det uttrykt et ønske om flere innspill fra foreldre og mer internasjonal mat inn i barnehagens hverdag, da informantene tenker det er positivt for barna og få økt bevissthet rundt opphavet til ulik mat.

Disse uttalelsene er i tråd med det som står i retningslinjer for mat og måltider i barnehagen. I den heter det at i anledning måltid i barnehagen, kan det snakkes om mat i en naturlig sammenheng. Dette kan bidra til utvikling av barns kompetanse om mat, i form av kjennskap til mat sin opprinnelse og anvendelse i ulike matkulturer (Sosial- og helsedirektoratet, 2007). Dersom barnehagen får mer innspill fra foreldre og mer internasjonal mat inn i barnehagens hverdagspraksis kan det føre mye positivt med seg i form av kjennskap til og en økt forståelse blant barna for ulik mat, og knytte dette opp mot kultur.

Eriksen & Sajjad hevder at kultur er en faktor for hva, hvordan og når vi spiser (Pande, 2015, s. 11). Dette er forskjeller som muligens ikke kommer like ofte til syne som det kan gjøre med tanke på ulike språk, flagg og musikk. Matretter fra ulike land og kulturer i barnehagen kan gjøre at man i en naturlig sammenheng kommer inn på samtaler rundt dette. Dersom man har flere barn fra samme land, kan dette også være en god måte å synliggjøre ulikheter innen et lands mattradisjoner, og på denne måten snakke om disse ulikhetene som noe spennende og mangfoldig. Dette vil kunne være med på å forebygge fordommer om at deler av en kultur er noe som alle som har en tilknytning til denne kulturen har en forbindelse til. At man i barnehagen kan synliggjøre og snakke om ulikheter innen en eller flere kulturer vil derfor være med på å gi et mer riktig og nyansert bilde av kultur, eller kulturer, og hvordan disse representeres i barnehagen.

Barnehagens kjøkkenansvarlig fortalte at hun ønsker mer medvirkning og påvirkning fra barn og foreldre men at «tid er absolutt en utfordring»

Hun fortalte at det kan være utfordrende for henne å skulle lage noe hun aldri har lagd før, eller har erfaring med, da det i noen matkulturer legges det opp til at et måltid skal bestå av mange retter sammen, slik at dette vil være tidkrevende. «Jeg har veldig lyst til å få foreldre inn i barnehagen av og til for å lage maten sammen, slik at jeg kan lære, og at det er noen som har en annen tilknytning til maten enn hva jeg har, er hovedansvarlig for dette».

Dette vil kunne være utfordrende da de fleste foreldre jobber i den tiden man spiser i barnehagen, og dermed kan bli vanskelig å få til å gjennomføre. Likevel er min oppfatning at det er positivt at hun ytrer et ønske om dette, da barnehagen skal legge til rette for kulturmøter og by på varierte erfaringer og impulser som skal omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver (Kunnskapsdepartementet, 2017).

I min dokumentanalyse av barnehagens årsplan og hefte om flerkulturell pedagogikk har jeg sett etter utsagn og formuleringer som har vært interessante i forbindelse med temaene mat og kultur. Funnene fra dokumentanalysen handler i stor grad om hvordan barnehagen synliggjør kulturelt mangfold.

I årsplanen står det at det flerkulturelle skal synliggjøres gjennom språk og land som er representert i barnehagen.

Dette kan forstås som at det flerkulturelle skal synliggjøres dersom det er representert i barnegruppen. Dersom man knytter dette opp mot det Gjervan skriver om flerkulturelle barnehager, kan det forstås som at synliggjøring av mangfoldet i barnehagen handler om barnas og familienes egenskaper i form av etnisitet. Målet må være at barnehagen skal være en barnehage med flerkulturell teori og praksis, ikke en barnehage med minoriteter (Gjervan, 2006).

Andel minoritetsspråklige, eller flerkulturelle barn, vil kunne variere fra år til år i barnehagen. Med utgangspunkt i hva og hvem som representeres i barnegruppen vil dette gjøre at man kan begrunne varierende synliggjøring og arbeid med mangfold i barnehagen i lys av liten eller stor andel flerspråklige. Slik man kan risikere og bevege seg inn i en tankegang hvor det anses som mindre viktig på grunn av en lavere andel representert i barnehagen, enn om den hadde vært større.

Informantene fortalte at barnehagen synliggjør mangfold på ulike måter. De nevnte at de har et verdensteppe (teppe med bilde av barn med ulike klær og hudfarger rundt en jordklode) på alle avdelinger, dukker med ulike hudfarger, språk, morsmålsdag, markering av nasjonaldager og gjennom mat.

Dette kan forstås som at barnehagen synliggjør det kulturelle mangfoldet på flere ulike måter i hverdagen. Det må understrekes at gjennom mine undersøkelser har jeg ikke tilegnet meg nok informasjon til å vite på hvilken måte, eller i hvor stor grad de tar i bruk for eksempel verdensteppet og språk i hverdagen, annet enn at de sier at de oppfordrer barn og foreldre til bruk av morsmål. Jeg har derfor ikke et godt nok grunnlag til å skulle uttale meg om barnehagens bruk av dette.

Det kan likevel virke som at dukkene og verdensteppet alltid er tilgjengelig, slik at man kan se dette i sammenheng med det Larsen & Slåtten skriver om at forskjellige kulturer bør få en naturlig plass i det daglige i barnehagen (2011, s. 124). Om tilgjengeligheten av dukker og teppet kan ses i sammenheng med ulike kulturer, vil det basert på min kunnskap om denne barnehagens praksis rundt dette, være vanskelig å si noe om. Det man derimot kan se på dette som er at det er med på å synliggjøre mangfoldet i barnehagen i form av ulike hudfarger og klær, slik at alle barn føler seg respektert og synliggjort inne på avdelingen. Man kan derfor si at barnehagen setter verdien om gjenkjennelse hos barna høyt ved å disse gjenstandene tilgjengelige på alle avdelinger.

5.3 Mat og kultur

Om mat står det i barnehagens hefte om flerkulturell pedagogikk at barnehagen har en forståelse for at familier med annen kulturell bakgrunn har andre matvaner, og at de ofte kan være mer vant med varmmat til måltider fremfor det tradisjonelle norske brødmåltidet. Barnehagen ønsker ikke å være belærende, men møte alle familier med respekt og sammen diskutere forskjeller. Det poengteres at relasjonsbygging er en viktig del av pedagogisk utviklingsarbeid, og en del av dette er å ikke være for belærende, men i samråd med hjemmet komme frem til enighet rundt blant annet maten til det aktuelle barnet.

En måte å tolke dette på er at barnehagen har en forståelse for hva kultur er. Sett i lys av Taylor sin definisjon av kultur som blant annet de skikker, kunnskaper og øvrige vaner man har tilegnet seg (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 35), kan man forstå dette som at barnehagen viser en forståelse for at de matvanene og skikkene familier med annen kulturell bakgrunn har, er noe som de har tilegnet seg, og derfor ikke er medfødt. Idet barnehagen understreker viktigheten av relasjonsbygging gjennom dialog med hjemmet, kan man også forstå det som at det viser barnehagens bevissthet rundt det at det finnes ulikheter innen en kultur.

Informantene fortalte at de er bevisste rundt at for eksempel litauisk mat og mattradisjon ikke vil være det samme for alle litauere.

En slik forståelse vil være viktig for relasjonsbyggingen og respekten mellom barnehagen og hjemmet. Det gjør at man er bevisst over at alle litauere ikke har medfødte matvaner, men at det er et stort mangfold og ulikheter blant litauere, på samme måte som det er blant nordmenn. Slik kan man opptrå mer ydmyk og nysgjerrig i samspill med både barn og foreldre i barnehagen.

I barnehagens årsplan beskrives morsmålsdagen som arrangeres årlig, hvor alle foreldre inviteres. Om denne dagen står det at de låner bøker på alle språk representert i barnehagen og leser fra disse. I tillegg spises det mat fra alle landene som er representert i barnehagen.

Dette er et eksempel på synliggjøring av det kulturelle mangfoldet gjennom både mat og språk.

Morsmålsdagen kan kategoriseres som en begivenhet i denne barnehagen, da den arrangeres årlig. Ved slike begivenheter hevder Moen at det vil være aktuelt og samles rundt retter fra ulike land, da måltid og mattradisjon har en sentral plass i det sosiale fellesskapet (Moen, 2012, s. 124).

En slik dag kan være en positiv måte for å synliggjøre både likheter og forskjeller mellom ansatte, barn og foreldre, som er representert i barnehagen. Likevel kan man stille spørsmål ved om det er mer synliggjøring av det kulturelle mangfoldet rundt disse spesielle anledningene, enn det er i barnehagens hverdag. Larsen og Slåtten skriver at ulike kulturer ikke bør være kun eksotiske innslag ved enkelte anledninger, men få en naturlig plass i barnehagens dagligliv (2011, s. 124). Dette kan forstås som at det kan bidra til en eksotifisering av de med en annen etnisk bakgrunn enn norsk, dersom man kun har fokus på dette enkelte dager eller uker gjennom et år. Dersom det blir fremstilt som noe eksotisk og annerledes kan det tolkes som noe som er utenfor normalen, og i så måte gi en følelse av å være unormal for de barna, ansatte eller foreldre med annen bakgrunn.

Informantene fortalte at på morsmålsdagen kan foreldre ta med mat fra sitt hjem, dersom de ønsker og at alt settes på et bord slik at alle kan smake på den maten de har lyst til.

I intervjuene kom det frem at barnehagen ved noen anledninger har tatt inspirasjon fra mat som foreldre har lagd på morsmålsdagen, for så å ha lagd dette i barnehagen i ettertid. Dette ble eksemplifisert ved en litauisk potetsalat, som hun på kjøkkenet hadde lagd i ettertid av morsmålsdagen, i forbindelse med en annen anledning, lysfrokosten. I ettertid av dette spurte en litauisk mor om ikke hun kunne få lage den neste gang, da hun mente at det ikke ble gjort slik det skulle gjøres.

Dette kan man forstå i lys av Roland Barthes og Andersson sine sammenligninger av språk og matkultur. De hevder at mat er bygd opp etter lignende system som det språk er. Dersom regler for en matrett ikke følges, kan de ende opp med å bli meningsløse. Videre hevder de at mat har ulike kombinasjonsmuligheter, og derfor har rike og nyanserte uttrykksmuligheter (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 249).

Den litauiske moren har et annet forhold til denne matretten, da den kan knyttes opp mot hennes kulturelle identitet og bakgrunn. Barnehagen hadde gode intensjoner ved å lage denne potetsalaten, men da det ikke ble gjort slik som hun var vant til, kan dette ha skapt en distanse til maten og hennes matkultur, som ikke er gjenkjennbart for henne. Man kan derfor stille spørsmål ved om denne moren opplevde dette som at potetsalaten ble meningsløs, da den ikke fulgte de reglene hun anser som essensielle.

Sett i ettertid kan barnehagen ta lærdom fra dette. Neste gang de ønsker å lage noe som skal representere noen av familiene i barnehagen, kan de gå i dialog med de aktuelle, slik at foreldrene føler seg respektert og anerkjent. På denne måten kan barnehagen og hjemmet i samråd komme frem til en felles beslutning om hvordan dette skal gjøres, slik at ingen føler at maten som var ment for å skulle representere dem oppleves som meningsløs, og ikke gjort på riktig måte.

I intervjuene ble informantene spurt om deres tanker rundt hva mat er. Det kom frem ulike meninger og forståelser om dette. Flere gikk inn på at mat har betydning for identitet og stolthet hos mennesker, i større grad i andre land, basert på tidligere erfaringer.

Kjøkkenansvarlig fortalte at hun tenker at mennesker kommuniserer, gjennom å servere mat for andre, hvordan det tilberedes og hvordan det dyrkes. «Mat har mye med følelser og gjøre».

Den ene pedagogiske lederen fortalte at «det er nesten aldri et nei fra foreldre med annen kulturell bakgrunn ved forespørsel om de kan bidra med noe i forhold til mat. Så jeg tror at mat absolutt har stor betydning for identitet».

Man kan forstå dette i lys av det Barthes sier om mat. Han hevder at det er et kommunikasjonssystem, slik at mat kan uttrykke blant annet identitet, samhørighet og kjærlighet (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 248). Ved forespørsel om å bidra i forhold til mat i barnehagen kan det tenkes at foreldrene opplever det som en mulighet til å uttrykke seg selv og sin identitet, samhørighet i form av at man kan dele det med andre, og kjærlighet ved å vise respekt og takknemmelighet overfor andre foreldre som tar med noe annet, og overfor barnehagens ansatte som tar vare på deres barn. Dette kan også kobles til det barnehagens kjøkkenansvarlige sier om mat og følelser. Maten kan kommunisere følelser, gjennom sin egenverdi, ikke bare gjennom verbal kommunikasjon. Det kan derfor tenkes at mat kan ha gode kommunikative egenskaper, når man skal kommunisere med mennesker med et annet morsmål, hvor språklige utfordringer kan oppstå.

En annen måte dette kan forstås på, er at barnehagen har et syn på mat som noe utover det ernæringsmessige, slik som Eriksen & Sajjad beskriver, «mat er et kulturelt begrep» (2015, s. 244). At mat har betydning for identitet er en viktig erkjennelse når man snakker om mat i en kulturell sammenheng. Man kan kommunisere noe om seg selv og sin bakgrunn gjennom hva som serveres, og hvordan det serveres. Man kan forstå informantenes erfaringer med at mat har større betydning i andre kulturer, ved at man kan kommunisere på andre måter enn verbalt. Barn og foreldre kan fortelle noe om seg selv, som på grunn av språklige utfordringer ville vært vanskelig og si med ord. På denne måten kan mat bidra til relasjonsbygging.

Dette var noe en av styrerne også uttrykte gjennom å si at «mat kan være en god inngang til videre dialog».

Barnehagen kan da i ettertid bruke det som inngang til dialog rundt mat, men også andre temaer rundt barnets og familiers vaner og skikker, slik at man kan oppnå et bedre samarbeid med hjemmet. Min oppfatning er at mat kan være tryggere, enn andre temaer som for eksempel religion eller syn på barn, for både personal og foreldre som utgangspunkt for dialog, da det i stor grad handler om å synliggjøre likheter og forskjeller, uten å være dømmende overfor den andre parten.

Den ene styreren uttalte at «alle mennesker spiser mat, det er bare ulikheter for hvordan og hva». Dette gjør at man finner noe man har til felles, for så å kunne snakke om likheter og forskjeller innen dette.

En annen informant sa under intervjuet at hun tenker at dersom et barn får synliggjort noe fra sin egen matkultur i barnehagen, kan det oppleve stolthet da dette er noe som er kjent fra hjemmet. Barnet kan ha ytringer eller tanker som «dette kan jeg, og dette vet jeg hva er for noe», noe som gjør at det vil kunne fortelle andre barn og voksne og vise stolthet over å ha denne kunnskapen. Videre snakker hun om at hun tenker dette kan være med på å øke interessen for hverandres bakgrunn, da enkelte matretter og ingredienser ikke er like kjente for alle barna, noe som vil stimulere nysgjerrighet «hva er dette, dette har vi aldri sett før».

En informant sa at det å synliggjøre ulike matretter i barnehagen kan øke bevisstheten og forståelsen for at mat og kultur kan ses i sammenheng. Hun fortalte at dette gjør at man kan bevisstgjøre barnegruppen på at for eksempel «dette er mat som de spiser i det landet».

Dette kan forstås i sammenheng med regjeringens nasjonale handlingsplan for bedre kosthold 2017-2021. I den heter det at «matvaner og mattradisjoner er en viktig del av kultur og identitet» og at måltider kan være en sosial og kulturell møteplass. Videre står det at mat og måltid kan føre til økt kunnskap og forståelse om egen og andres kultur, tradisjoner og språk. «Slik kan måltid føre til økt respekt og toleranse for mangfoldet og ulikheter» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017). Dersom barnehagen ofte synliggjør et mangfold innen mat og tradisjoner i barnehagen, vil det kunne gjøre at de barna med tilknytning til det kan fortelle de andre barna og voksne om sine erfaringer og tradisjoner med denne maten. Slik kan barnehagen synliggjøre og snakke om ulikheter og forskjeller med utgangspunkt i barnas kompetanse og nysgjerrighet

Informantene fortalte at de arbeider med mat i barnehagen gjennom å dra ut å fiske med barnegrupper, for så å ta med seg fangsten tilbake til barnehagen for å lage for eksempel fiskekaker eller fiskeboller. Barna er også med på saueslaktning hvert år, slik at barna får ta del i prosesser før maten er spiseklar. Dette begrunner barnehagen med den pedagogiske plattformen hvor det vektlegges at man skal skape tilknytning og forståelse for lokale næringer og lokal matkultur. De forteller også at de ønsker at barna skal få økt forståelse for prosesser i naturen, og hva som må til for at man skal kunne spise blant annet kjøtt og fisk.

Det kan man knytte opp mot det Rammeplanen beskriver. Barnehagen skal tilrettelegge for alle barn, slik at de kan oppleve matglede og matkultur (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Det viser også at barnehagen arbeider med matkultur og matglede med utgangspunkt i de lokale tradisjonene. Dette kan forstås i sammenheng med det en av de pedagogiske lederne sa om at kulturelt mangfold ikke nødvendigvis er et skille mellom land og nasjonalitet.

Gjennom dette synliggjør barnehagen et mangfold innen norsk matkultur og tradisjoner for barna. «Begrepet mangfold omfatter mer enn bare det etniske mangfoldet (Pande, 2015, s. 8). Dagens Norge er i stor grad påvirket av andre matkulturer som Eriksen og Sajjad beskriver. Nye fenomener og begreper innføres gjennom endring og tilpasning. Det som for tjue, tretti år siden var en vanlig norsk middagsrett, har gjennomgått store endringer. Pizza er for eksempel ikke lenger italiensk, men har blitt en viktig rett i norske hjem, slik som taco også har blitt (Eriksen & Sajjad, 2015, s. 250).

En av styrerne reflekterte også rundt hva norsk mat er. «Tenk på at pasta, pizza og taco er helt vanlig i Norge i dag, noe som kan vise til at kultur er noe som endres over tid». Noe som er helt i tråd med det Eriksen og Sajjad beskriver. Dette kan tolkes som at hun har en bevissthet rundt hva som kan kategoriseres som norsk eller ikke norsk mat, da dette har blitt vanskelig å skulle skille etter hvert som norsk matkultur har blitt påvirket gjennom flere generasjoner.

Dersom man ser dette i sammenheng med det Gjervan, Andersen & Bleka skriver, kan det bidra til å se på kulturelt mangfold som en ressurs og noe som har tilført Norge mye i positiv forstand. De skriver at mange vil hevde at det norske kjøkkenet ikke hadde vært det samme uten innvandringen (2014, s. 155). Dersom man forstår dette som at kultur og matkultur har stor positiv innvirkning på samfunnet, kan dette gjøre at man vil være mer interessert og åpen for innføring av nye matretter i barnehagen. Det som på et tidspunkt er nytt, annerledes og spennende, kan på sikt bli til vanlige og meningsbærende matretter i barnehagen og i ulike hjem. For at dette skal kunne skje vil det være viktig at det innføres som den del av barnehagens praksis i hverdagen, og ikke kun ved spesielle anledninger. Dersom det blir lenge mellom hver gang dette synliggjøres og løftes frem i barnehagen, vil det forbli eksotisk og annerledes, fremfor å normaliseres som en del av mangfoldet i hverdagen. Det vil derfor være viktig at barnehagen har et ønske om, og en bevissthet rundt dette, slik at barnehagens hverdag bærer preg av et mangfold innen mat hele året, og at alle barn og voksne blir komfortable og trygge på dette.

På spørsmål om de synes at barnehagen synliggjør det kulturelle mangfoldet gjennom maten svarte både styrerne og de pedagogiske lederne at de ikke føler dette. De trekker frem at det blir mest i forhold til lokal matkultur og mattradisjoner, og at mat fra andre land ikke blir så ofte som de kunne ha tenkt seg. De påpeker at det blir mest internasjonal mat i forbindelse med spesielle anledninger som morsmålsdagen eller lysfrokost, men ikke så mye ellers i hverdagen.

Den kjøkkenansvarlige svarer på samme spørsmål at hun synes at det kulturelle mangfoldet blir synliggjort, da hun lager mye forskjellig i tillegg til morsmålsdagen og at hun med jevne mellomrom går i dialog med foreldre. «Jeg prøver å lage mat som skal representere de ulike kulturene i barnehagen».

Dette kan forstås i sammenheng med det informantene svarte på hva de legger i begrepet kulturelt mangfold. Styrerne og de pedagogiske lederne knyttet dette opp mot det flerkulturelle, og at det handler om barnehagens praksis og teori, fremfor barnas og foreldrenes egenskaper. Det kan derfor tenkes at pedagogiske ledere og styrere ikke synes at det kulturelle mangfoldet synliggjøres, da de knytter det opp mot det de kaller internasjonal mat, mat fra andre land, noe som ikke virker å være en stor del av hverdagspraksisen i denne barnehagen. Det at barnehagens kjøkkenansvarlige har et annet syn på dette kan forstås ved at hun ser på kulturelt mangfold som noe mer enn det etniske mangfoldet som Pande også hevder i sin mastergradsavhandling (2015, s. 8). Når den kjøkkenansvarlige sier at hun prøver å lage mat som skal representere de ulike kulturene, kan dette tolkes som at dette også gjelder mangfoldet innen norsk matkultur, i tillegg til andre kulturer. Man kan på bakgrunn av dette forstå det som at barnehagen synliggjør og jobber med kulturelt mangfold gjennom mat, men muligens i større grad med vekt på norske matvaner og tradisjoner.

6.0 Avslutning

I lys av aktuell teori sett i sammenheng med mine funn fra dokumentanalyse og intervju har jeg drøftet

Hvordan synliggjøres det kulturelle mangfoldet gjennom maten som serveres i en flerkulturell barnehage?

Barnehagen arbeider med mat og kulturelt mangfold på ulike måter i hverdagen. Barna er med på gode prosesser som omhandler mat og næringer i nærområdet. Kulturelt mangfold synliggjøres gjennom bruk av språk og ulike gjenstander som er tilgjengelige inne på alle avdelinger. Dette begrunnes med en tanke og tro på at å gi barna kjennskap til ulikheter og forskjeller vil kunne være med på å forebygge fremmedfrykt.

De fleste informantene synes ikke det blir riktig å si at barnehagen synliggjør det kulturelle mangfoldet gjennom maten, da det hovedsakelig er et fokus ved spesielle anledninger. Den kjøkkenansvarlige, som for øvrig er den som står for matlaging og planlegging, føler at det derimot blir synliggjort gjennom maten, da hun lager mye forskjellig. Hun trekker også frem morsmålsdagen som et eksempel på når barnehagen synliggjør et kulturelt mangfold innen mat.

Selv om barnehagen synliggjør det kulturelle mangfoldet på ulike måter, også gjennom mat, kan det likevel virke som barnehagen ikke har fått dette godt nok implementert i hverdagspraksisen. De synliggjør et mangfold innen mat, både i norsk matkultur og andre kulturer, men i hverdagen er det tilsynelatende mest fokus på det som kan anses som norsk matkultur. Dette løfter også Pande frem i sin mastergradsavhandling ved å si «maten som serveres i barnehagen kan kategoriseres som rimelig norske ... sett i lys av barnehagens formål om å fremme et kulturelt mangfold» (Pande, 2015, s.4). Dette betyr ikke at barnehagen ikke synliggjør kulturelt mangfold gjennom mat, men bare ikke ofte nok til å kunne sies å være en del av hverdagspraksisen.

Utfordringer ved dette er, som mine informanter nevnte, blant annet tid. Barnehagen har mange ulike oppgaver og formål som skal oppnås for at barna har en så god barnehagetid som mulig. Det kan være vanskelig å skulle inkludere foreldre i arbeid med mat, da barnehagen helst ser at de kunne vært i barnehagen sammen med barn og voksne fremfor å bare gi en oppskrift. Den største utfordringen er derfor å skulle gjøre kulturelt mangfold synliggjort gjennom mat i større grad i barnehagens hverdag, enn hva det er per dags dato, i samarbeid med hjemmet.

Rammeplanen bruker begreper som matglede og matkultur. Videre sier den at «barnehagen skal by på varierte impulser, opplevelser og erfaringer og omfatte lokale, nasjonale og internasjonale perspektiver (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette tydeliggjør at de ikke skrives at mat og kulturelt mangfold skal ses i sammenheng med hverandre og knyttes sammen. Mangfold kan forstås som noe mer enn det flerkulturelle. Da barnehagen begrunner mye av sin praksis på bakgrunn av den pedagogiske plattformen som beskriver at de ønsker å skape god kjennskap til og identitet til nærområdet, kan dette gi innsikt i hvorfor det er mer norsk, enn internasjonal mat i hverdagen.

For videre undersøkelser hadde det vært interessant å gjennomføre observasjoner i barnehagen for å se hvordan den faktiske praksisen er. Kan det sies at barnehagens måltid kategoriseres som rimelig norske? Er det mer innslag av internasjonal mat enn det informantene gir uttrykk for? Eller er bare mine informanter opptatt av å være sterkt kritiske til egen praksis, og opptatt av å hele tiden fornye og forbedre seg gjennom diskusjon og refleksjon? Det vil basert på mine metoder derfor være vanskelig å skulle konkludere hvordan den aktuelle praksisen er, men kun ta utgangspunkt i mine funn gjennom mine metoder.

Likevel vil jeg anse mine metoder som egnede til å kunne uttale meg om deler av barnehagens praksis, og derfor besvare min problemstilling.

7.0 Litteraturliste

- Bergsland, M.D & Jæger, H. (2016). Bacheloroppgaven. I M. D. Bergsland. (Red.) & H. Jæger. (Red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Latvia: CAPPELEN DAMM AS.
- Dronning Mauds Minne Høgskole. (2018). *Etiske retningslinjer for forskning ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH)*. Hentet 18.04.2018 fra <https://dmmh.no/media/dokumenter/forskning/20171023-forskningsetiske-reglementer-endelig.pdf>
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. (6. utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gjervan, M. (Red.). (2006). *Temahefte om språklig og kulturelt mangfold*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Gjervan, M. Andersen, C. E. & Bleka, M. (2014). *Se mangfold!*. (2.utgave). Latvia: CAPPELEN DAMM AS.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2017). *Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2021) Sunt kosthold, måltids glede og god helse for alle!*. Hentet 20.03.2018 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/fab53cd681b247bfa8c03a3767c75e66/handlingsplan_kosthold_2017-2021.pdf
- Johannesen, A. Tufte, P.A. & Christoffersen L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5.utgave). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Larsen, A.K. & Slåtten, M.V. (2011). *En bok om oppvekst. Samfunnsfag for barnehagelærere*. (3. utgave). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. (4. utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Moen, K. H. (2012). *Nærmiljø og samfunn i barnehagen*. (2.utgave). Oslo: Universitetsforlaget.
- Pande, T. C. (2015). *Kulturelt mangfold i barnehagen. Måltid og måltidspraksiser*. (Mastergradsavhandling, NTNU). Hentet 15.03.2018 fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/294295/Tine%20Cecilie%20Pande.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sagberg, S. (2016). Vitenskapsteori for bachelorstudenter. I M. D. Bergsland. (Red.) & H. Jæger. (Red.). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Latvia: CAPPELEN DAMM AS.

Sosial- og helsedirektoratet. (2007). *Retningslinjer for mat og måltider i barnehagen*. Hentet 21.03.2018 fra

<https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/431/Retningslinjer-for-mat-og-maltider-i-barnehagen-IS-1484.pdf>

Thagaard, T. (2015). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (4.utgave).

Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

7.0 Vedlegg

VEDLEGG 1:

Intervjuguide

1. -Kan dere si noe om barnehagens didaktiske forutsetninger?
 - Antall i personalet, barn totalt? Beliggenhet?
 - Profil? Flerkulturell bakgrunn i barnegruppen? Personalet? Utdanning
2. - Jeg har sett på både årsplan og hefte om flerkulturell pedagogikk, kan dere forklare kort hva barnehagens mål/visjon er, og hvordan dere arbeider mot disse?
3. Hva legger dere i begrepet kulturelt mangfold?
4. Hvordan jobber dere med kulturelt mangfold i barnehagen?
 - Har dere noen konkrete eksempler? Hvorfor
5. Er kulturelt mangfold noe dere anser som viktig? På hvilken måte?
6. Har barn og foreldre påvirkning/medvirkning på hva som skal lages og serveres i barnehagen? På hvilken måte?
(Foreldre som ressurs, personalet som ressurs)
 - Hva tenker dere om barn/familier med bakgrunn fra annen matkultur? Ressurs eller utfordrende?
7. I årsplanen står det at ved oppstart ønsker dere å bli kjent med barnet og familien bl.a gjennom hva de liker å spise. Hvordan bruker dere informasjon om barnas matvaner og preferanser inn i barnehagen?
8. Hvilket forhold har dere i personalet til mat?
 - Interesse? Kompetanse?
9. Hva er deres tanker om hva mat er?
 - Kun ernæring? «et språk»? kommunikasjon? Kultur?

10. Hvilken kjennskap har dere til barnas/familienes matvaner fra hjemme?
- Fokuseres det på hva de spiser hjemme? Eller søker dere opp mat fra det landet de har bakgrunn fra, og går ut ifra at de spiser slik «polsk» «litauisk» eller «filippinsk» mat?
11. I årsplanen står det om saueslakting, fiske, laks og grønnsakhage bl.a, kan du/dere si noe om hvordan dere arbeider med dette?
- Hvorfor?
12. På hvilken måte er barna delaktige i dette?
13. Hvorfor er dette noe dere fokuserer på?
- Har dere noen tanker rundt sammenhengen mellom mat og kultur? Fortell!
14. Jeg så på facebook via bekjente en utlysning for stillingen som kjøkkenhjelp i fjor hvor det stod at man skal kokkelere på kjøkkenet ved hjelp av ett par barnehender. Hvordan hjelper barna til?
- Hvor ofte? Hvilke erfaringer/opplevelser ønsker dere å gi barna gjennom dette?
- Hvorfor? Hva ønsker dere å oppnå med dette?
15. I samme nevnte utlysning står det at dere ønsker at tradisjonsmat som fiskekaker, fiskeball med mere, skal lages på eget kjøkken av ferske råvarer. Hvor ofte lages, spises denne type «lokal» mat?
-
16. Har dere uke og/eller månedsmenyer?
(Hvis ja, hvordan ser disse ut?) Hva slags mat? Variasjon/mangfold? Hvorfor/Hvorfor ikke?
17. I årsplanen står det at dere hvert år arrangerer morsmåldag hvor dere blant annet spiser mat fra de ulike landene, kan dere si noe om hvordan dette foregår?
18. På hvilke måter tenker dere at mat kan bidra til identitetsbygging for barn med flerkulturell bakgrunn?
-Er dette noe dere har snakket om i personalet, og noe dere er bevisste på i barnehagen? Hvilken betydning tenker dere at det kan ha for barna å få smake mat fra andre deler av verden?

19. Hva tenker dere om bruk av mat som inngang til andre tema?
- Samtaler, prosjektarbeid, språk med mere
- Er dette noe dere fokuserer på?
20. Tenker du/dere at kulturelt mangfold synliggjøres gjennom maten som lages i barnehagen?
På hvilken måte?
21. Hva tenker dere om å knytte mat i barnehagen opp mot arbeidet med kulturelt mangfold?
- På hvilken måte? Hvorfor?
22. Er det noe du/dere ønsker å tilføye?

VEDLEGG 2:**Samtykkeskjema**

Til.....

Dato.....

**FØRESPØRSEL OM DELTAGELSE PÅ INTERVJU FOR DATAINNSAMLING TIL
BACHELOROPPGAVE**

Jeg heter Jesper Espnes Meisler og er i mitt 3. studieår ved Dronning Maud Minnes Høgskole, hvor jeg går på fordypningen arbeid med barn i et internasjonalt perspektiv. I den forbindelse skal jeg skrive bacheloroppgave til sommeren, hvor jeg ønsker å undersøke deres tanker og praksis rundt mat i barnehagen. Jeg håper dette vil bli et samarbeid som vil bli spennende for alle involverte.

Temaet for oppgaven er mat og kulturelt mangfold i barnehagen. Jeg ønsker å undersøke hvordan det arbeides med mat og matkultur i barnehagen, da dette er noe jeg har et stort engasjement og interesse for personlig.

Deltakelse på intervju vil innebære at jeg har noen spørsmål om din/barnehagens praksis, tanker og syn rundt temaet. Temaene som vil bli berørt vil være: barnehagens didaktiske forutsetninger, kulturelt mangfold, barn og familiers medvirkning rundt mat i barnehagen, personalets kompetanse og interesse for mat- hva er mat? I tillegg til noen spørsmål om barnehagens praksis rundt mat og matlaging- hva spises? Når spises det?

Jeg vil anslå at intervjuet vil ta mellom 1-2 timer, avhengig av hvordan samtalen utvikler seg i forhold til tidsbruk på de enkelte spørsmålene.

Jeg vil benytte meg av båndopptaker under intervjuet for å sikre at deler informasjon ikke går tapt. Etter endt intervju vil jeg transkribere og slette opptakene innen 2 uker. Alle data vil bli anonymisert, det samme vil barnehagen. All informasjon vil bli behandlet fortrolig.

Du kan når som helst trekke deg fra undersøkelsen, uten å oppgi begrunnelse.

Ved behov kan mine veiledere kontaktes på mail:

Marianne Schram: msc@dmmh.no

Gry Mette D. Haugen: gmdh@dmmh.no

Ved spørsmål angående tema, gjennomføring av intervju eller noe annet, kan jeg kontaktes på
E-post: jespermeisler@hotmail.com
Mobil: +47 47455921

Med vennlig hilsen

Jesper Espnes Meisler

.....

Ved å signere samtykker jeg til å delta på intervju i forbindelse med datainnsamling til bacheloroppgave.

.....

Sted/ dato

.....

Underskrift